

Има ли Србија државу?

Држава није једнозначна ни једноставна организација. Гледано историјски могло би се рећи да Србија има државу. Управо данас обележавамо 200 година од када су у Орашцу постављени темељи модерној српској држави. Гледано географски, Србија је такође држава, јер данас на свету нема ни једног квадратног метра земље који не припада неком државном простору. Али, поред свега овога, да би држава постојала потребно је да постоји одређени правни поредак који функционише на одређеном простору, дакле одређени друштвени поредак који је регулисан правом. Сваки правни поредак састоји се од правних норми (нормативни елемент правног поретка) и људског понашања по тим нормама (фактички елемент правног поретка). Сваки правни поредак се заснива на чврстој вези између правних норми и понашања појединца по тим нормама. Уколико правне норме не би имале утицаја на понашање људи, оне би биле само мртво слово на папиру.

1. децембра 1918. године проглашена је Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца. Тога дана Србија је своју једновековну државност уградила у темељ заједничке државе. Није проблем у томе, као што се данас вајкају неки назовинационалисти, што се Србија тада одрекла своје државности, већ што је мењан један конкретан и драгоцен државно-правни резултат за нешто што у том часу није било више од комбинације једне нејасне идеје (“југословенство”) и претеране амбиције једног монарха. Злосрећна краљевина никада у својој историји није постала јединствен позитивно-правни простор, већ је до свог краја задржала неке елементе правних поредака који су некада функционисали на њеним просторима. Битан део правног поретка представља политички режим, а политичке партије су највиталнији део сваког политичког режима. Исто онако како је нормативни део правног поретка све до распада Краљевине Југославије остао неуједначен, тако су деловале и политичке организације које су биле организоване на националном принципу. Краљевина Југославија, заснована на једној позитивној емоцији није имала свој рационални модус вивенди.

По завршетку Другог светског рата државна творевина Југославија је обновљена у измењеним спољашњим и унутарњим политичким околностима. Комунистичка власт увела је у земљи јединствен правни поредак. Комунистичка идеологија, по својој суштини, била је антinationално, антирелигијски и антитрадиционално оријентисана. И мада је у првим деценијама изгледало да нова Југославија неће бити мртворођ енче као њена претходница, убрзо су се почели назирати врло озбиљни знаци државно-правне кризе у коју је земља све више улазила и која је кулминирала крвавим разлазом југословенских народа деведесетих година прошлог века. Практична неразвијеност југословенске идеје ишла је руку под руку са практичном неразвијеношћу комунистичких друштвених односа. Тако су комунизам и југословенство постали нераскидиво повезани и убудуће ће почети да деле исту историјску судбину. Анализом правног поретка комунистичке Југославије долази се до поузданог закључка да је у том поретку било усвојено и врло доследно примењивано начело законитости. Већ је речено да су комунисти увели јединствени правни поредак. Устав је био највиши правни акт, закони су били усклађени са уставом, подзаконски акти са законима, а понашање грађана, као и носилаца власти, морало је бити у складу са правним нормама. Све то говори у прилог чињеници да је комунистичка Југославија била правна држава. До пре једне деценије у стручној јавности ово је био неодржив став. Југославија је сматрана партијском државом, а њена супротност је била правна држава. Касније је утврђено да свака држава, ма колико њен политички режим био аутократски, па чак и потпуно дехуманизован, уколико је организована као

јединствен правни поредак на начелима уставности и законитости, ипак јесте правна држава.

Резимирајући претходно речено можемо закључити да су послератне генерације апсолутно поседовале особину државотворности. Знало се шта је држава, колики је њен значај и улагани су велики индивидуални и колективни напори на изградњи тог заједничког дома народа и грађана. Та грађевина имала је у свом темељу два елемента, која су у себи садржавала корен будуће државне деструкције.

Један елемент чинила је управо аутократичност политичког режима – чињеница да је успостављен револуционарним путем, да је признаван само један пожељан облик политичког организовања (комунистичка партија) да је постојала само једна пожељна друштвена класа (радничка), а да се сам систем није развијао у складу са природним законитостима друштвеног развоја, већ у складу са идеолошки пројектованим циљевима. Та држава, иако правна, била је држава неслободе за свако другачије мишљење. Та држава ускраћивала је својим грађанима остварење неких основних права човека и грађанина.

Други деструктивни елемент представљало је “одумирање државе”. Концепт државе “која одумире” имао је своје теоријско упориште у идеологији самоуправног социјализма, али је имао и своје врло практичне разлоге. Наиме, по успостављању и стабилизацији комунистичке државе, након две деценије успешног привредног развоја, иако потпуно под контролом комунистичке партије, држава је стекла углед у унутрашњим међународним односима, а директори успешних предузећа стицали су углед као привредници, независно до тога што су били и комунисти. Желећи да на сваки начин сачува доминантан положај у односу на државну управу, партијска бирократија је увела у све друштвене односе систем самоуправљања. Овај систем, успостављен као једини метод доношења одлука у свим друштвеним односима, представљао је страховит ударац државном и привредном развоју земље. Постоји у економској теорији теза да је у шестој деценији двадесетог века највећи привредни раст остварен захваљујући и увођењу самоуправљања. У то време самоуправни систем је био у повоју и његов утицај на привредне резултате најбоље се може видети у време доношења Закона о удруженом раду који је био прави врхунац развоја самоуправљања, а у том периоду привреда је већ била запала у велику стагнацију. И у области државног управљања самоуправљање је дало врло лоше резултате. Уместо централизоване државе, Југославија је трансформисана у федерацију чије су чланице имале висок степен самосталности, што је довело до разбијања јединственог политичког и државног простора. Тако су, по замисли заступника “одумирања државе” прерогативи државне власти спуштени са савезног на републички и локални ниво, док је на нивоу савезне државе једина неоспорна власт која је остала била партијска власт.

Све ово нужно је проузроковало, у измењеним спољнополитичким околностима, пропаст државе. Од Тада Србија, де факто, наставља свој државни развој као самостална држава. Уставом Србије из 1990. године (који је још на снази) уклоњен је идеолошки оквир правног поретка и у чл. 1. Србија је дефинисана као демократска држава свих њених грађана заснована на слободама и правима човека и грађанина, на владавини права и социјалној правди. Не постоји ни данас, а ни убудуће, ни једна озбиљна примедба, било са демократског, било са хуманистичког аспекта, која би се могла ставити овој дефиницији Србије као државе. Србија је, до тада, била правна држава, али је политички систем био аутократски. Новим уставом Србија је дефинисана као држава слободе и правде – политичке и социјалне. Уз поседовање елемената правне државе и увођење елемената правде, Србија је била стекла услове за свеукупни друштвени просперитет. Међутим државни оквир правне и државе правде био је преширок за могућности и намере тадашњег државног руководства. Ствар је додатно компликовала спољнополитичка ситуација и многобројни притисци и санкције. На легалан, али потпуно нелегитиман притисак споља, политички систем у Србији одговорио је напуштањем легалитета,

тврдећи да је то, у датој ситуацији, легитимно. Оно што тадашњи српски политичари нису могли или нису желели да разумеју, јесте да легалитета без легитимитета може бити, али да легитимитет без легалитета не постоји. Могуће је да постоји законитост без правичности, али у савременом свету, нема правде без законитости. Тог часа правни поредак Србије оболео је од неизлечиве болести. Наиме, свако понашање појединаца у друштву обухваћено је правним поретком. Ако је оно у складу са правном нормом, правни поредак оптимално функционише. Уколико је понашање појединаца или групе супротно правној норми, одн. дислозицији, примењује се санкција коју садржи свака правна норма и применом санкције нарушени правни поредак поново се доводи у равнотежу. Од када је незаконитом понашању у Србији од стране власти признат легитимитет, одбрамбени механизми правног поретка, на првом месту полиција и судство, капитулирали су у борби за одбрану тог поретка. Тиме је задат страشان ударац држави и њено рушење и пропадање је постало континуирани процес.

На таласу тог тзв. легитимног безакоња дошао је петооктобарски преврат 2000. године. Између главних актера тих догађаја тј. садашње власти и народа постојао је од почетка велики неспоразум. Грађански протест био је израз потребе да се безакоњу одузме политички легитимитет, те да се створе услови да се на безакоње примене правне санкције, како би правни поредак поново оживео. Како обично бива, догодило се супротно. Безакоње је у досовској Србији поред легитимитета стекло и легалитет. Почело је ударима на Устав Србије. Председница парламента, ваљда уморна од расписивања председничких избора, након два неуспеха, ослучила је да их више не расписује и да ће она бити председник Србије. До даљњег. Потом се Влади Србије није допала скупштинска већина, па је из парламента избачена четвртина посланика, а доведени су други. Актуелна власт започела је рад на промени устава, који су планирали да усвоје, како другачије, него на неуставној процедури. И тако редом, и тако без краја.

Стања у коме се данас Србија и највећи број њених грађана налазе, политички лидери нису свесни или их за то није брига. Привреда је потпуно стала, на делу је масовно отпуштање радника, велики привредни системи су у колапсу, синдикати не постоје, приватизација се претворила у голу превару и пљачку, а у државном буџету зјапи све већа празнина. Финансијским лобијима, који су своја богатства стекли у претходној деценији, а значајно их увећали у последње три године, овај слом државе Србије у свему одговара. На политичкој сцени Србије, све брже, гаси се конструктивна политичка делатност. То је последица изражене политичке поларизације, окупљања бирача и политичких лидера око два супротстављена политичка концепта, чије се политичке енергије поништавају и тако Србија, у важном периоду, остаје без политичког вођења и са суморном будућношћу. На једној страни су политички концепти који заговарају нетржишне принципе у економији, нетолеранцију у међунационалним и међуконфесионалним односима и некооперативност у међународним односима. На другој страни су они који су своја позитивна реформска настојања компромитовали, а тиме и блокирали, нерадом, опортунизмом, незаконитим и неуставним деловањем и корупционашким аферама.

Оно што се данас назива политичком сценом Србије представља, у ствари велику превару. Ни један од актера политичких догађаја ни једном речју није коментарисао вест, коју су пренели сви медији, да је недавно потписан Закон о америчкој помоћи иностранству у 2004. години, у коме су постављени услови за наставак финансијске помоћи и подршке Србији у међународним финансијским институцијама. Нема на политичкој сцени данас никога ко би објаснио народу колико су међународне финансијске институције и њихова помоћ значајни за Србију. Значајни – зато што је све друго за Србију изузетно опасно. Србија је презадужена земља. Треба ли нам губитак подршке наших поверилаца? Србија је неразвијена земља. Сме ли ико да се одрекне могућности да се прикључимо развијеним земљама света? Када ће Српски политичари народу

објаснити да је држава Србија порушена и опљачкана кућа, чији су становници на врло лошем гласу у ближој и даљој околини. Када ће српски политичари престати улудо да троше драгоцену историјско време и започети процес обнове заједничке државне куће и доказивања међународној заједници да на овом простору не живе најгори људи на свету? Када ће се окончати ово време упропашћавања и срамоћења Србије, у коме је Председник Парламентарне скупштине Савета Европе био принуђен да позове политичаре у Србији да “гледају даље од свог носа и партијског интереса” и да “делују у интересу земље”?